

феномен, який є як необхідною умовою забезпечення відтворення майбутнього покоління, так і компонентом особистісної сфери людини. Термін «батьківство» розкриває характеристики поведінки людини в сім'ї та суспільстві й є фундаментальним у соціально-психологічній літературі.

Феномен батьківства становить не тільки теоретичний, а і практичний інтерес. Діагностика та допомога сім'ї тісно пов'язана з виконанням батьками їх батьківських функцій, активною взаємодією батьків і дітей. Досліджування батьківства є неможливим у відриві від сукупності всіх особистісних характеристик батьків. Саме в батьківстві (материнство і батьківство) реалізуються важливі особистісні та соціально-психологічні потреби дорослих чоловіків і жінок. Якщо батьківство супроводжується нестабільною, конфліктною ситуацією, негативною емоційною атмосферою в сім'ї, то виховання дитини буде пов'язане зі специфічним, несприятливим розвитком її особистості, тому вивчення детермінант успішного батьківства є важливою психологічною проблемою та виступає основною перспективою наших подальших досліджень.

Список використаних джерел

1. Абрамова Г.С. Практическая психология. 6-е изд., перераб. и доп. / Г.С. Абрамова [Текст]. – М.: Академический Проект, 2003. – 326 с.
2. Антонов А.И. Кризис семьи и родительства // Проблемы родительства и планирования семьи – М.: ИС. РосАН, 1992. – 36 с.
3. Девятых С.Ю. Феномен родительства: социальный-психологический аспект / Монография: под ред. Сониной В.А., 2005. – 104 с.
4. Кон И.С. Ребёнок и общество: уч.пособие. – М.: Гуманит.издат.центр ВЛАДОС, 2003. – 336 с.
5. Луценко Э.М., Некрасов Н.И. К вопросу о понятии «родительство» и его сущности / Учёные записки ОГУ. «2 (58), 2014. – с. 124-127
6. Макушина О.П. Склонность к различным аддикциям в современной семье / Психологический журнал. №4. – 2011.
7. Ньюфелд Г., Матэ Г. Не упускайте своих детей – Режим доступа: <http://psykaleidoskop.ru/pdf/ROD/rod07.pdf>
8. Овчарова Р.В. Родительство как психологический феномен: учебное пособие. - М.: Московский психолого-социальный институт, 2006. – 496 с.
9. Ожегов С.И. Словарь русского языка: ок. 57000 слов / Под ред. чл.-корр. АН СССР Н.Ю. Шведова. – 19-е изд., испр. – М.: Рус.яз., 1987. – 750 с.
10. Синягина Н. Ю. Психолого-педагогическая коррекция детско-родительских отношений – М., 2001. – 96 с.
11. Финансово-информационный портал – Режим доступа: <https://maanim.com/indexes/142544-naselenie-ukrainy>
12. Фрей А.И. Понятие психологической готовности к родительству в рамках современной психологии и педагогики – Режим доступа: <http://nauka-rastudent.ru/48/4402/>
13. Фромм Э. Искусство любить. СПб., 2001. – 256 с.
14. Харчев А.Г. Социология воспитания (О некоторых актуал. социал. пробл. воспитания личности). - М.: Политиздат, 1990. – 220 с.
15. Чернова Ж., Шпаковская Л. Молодые взрослые: супружество, партнерство и родительство / Laboratorium. Журнал социальных исследований. – СПб., 2010. – С. 19-43
16. Энциклопедический словарь Ф.А. Брокгауза и И.А. Ефрона – Режим доступа: <http://www.vehi.net/brokgauz/>

УДК 37. 016: 73/76

Агєєнко Тетяна Анатоліївна

Харківська гуманітарно-педагогічна академія

«ОБРАЗОТВОРЧЕ МИСТЕЦТВО З МЕТОДИКОЮ ВИКЛАДАННЯ»: АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ФАХОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

У статті досліджено актуальні проблеми фахової підготовки сучасного вчителя як творчої особистості. Проаналізовано теоретичні та методичні аспекти формування в майбутніх учителів початкових класів фахової компетентності – здатності керуватися набутими художніми знаннями та вміннями у власній самостійній творчій діяльності та готовність використовувати отриманий досвід у виховній роботі з учнями загальноосвітньої школи.

Ключові слова: образотворче мистецтво з методикою викладання, фахова підготовка, формування фахових компетентностей, естетичне виховання, творчий розвиток, компетентнісно зорієнтовані завдання.

Постановка проблеми. Головна мета реформи Міністерства освіти і науки – створити школу, у якій буде приємно навчатись і яка даватиме учням не тільки знання, як це відбувається зараз, а й вміння застосовувати їх у житті [6]. Концепція розвитку освіти «Нова українська школа» визначає випускників як: «освічених, всебічно розвинених, відповідальних громадян і патріотів, здатних до інновацій». Такого результату можна досягти шляхом упровадження компетентнісного підходу в практику роботи, починаючи з початкової школи

[3]. Тому проблема якісної підготовки майбутніх учителів початкової школи, безперечно, є актуальною. Саме учитель початкових класів закладає основи духовної культури, освіти та естетичного досвіду дитини. Неперевершену роль у процесі розвитку особистості відіграє образотворче мистецтво, засобами якого розкривається краса життя, природи, суспільства, виражаються найвищі думки, почуття, прагнення людей, таврується все підле і ганебне» [2].

Аналіз досліджень та публікацій. Вивченню досвіду фахової підготовки майбутніх учителів присвячені науково-методичні праці І. Зязюна, М. Скаткіна, В. Онищука, М. Фіцули та інших. Основи теорії компетентнісного підходу в практику навчання національної школи були окреслені Л. Ващенко, І. Єрмаковим, О. Савченко. Проте проблеми формування фахової компетентності вчителя початкових класів у сфері образотворчого мистецтва ще потребують свого подальшого розв'язання.

Мета дослідження: розкрити та обґрунтувати вплив різнопланових компетентнісно зорієнтованих завдань із дисципліни «Образотворче мистецтво з методикою викладання» на формування фахових компетентностей майбутніх учителів початкових класів.

Виклад основного матеріалу з результатами дослідження. Компетентнісний підхід до організації навчальної діяльності передбачає «процес активно-дослідницького засвоєння знань, умінь, формування компетентностей засобами вмотивованого і цілеспрямованого розв'язання навчальних задач» [3].

Опанування студентами Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» образотворчого мистецтва з методикою викладання здійснюється під час аудиторних, поза аудиторних занять, самостійної роботи. Вивчення кожного розділу курсу розпочинається із системного викладу певної проблеми у формі лекції. Самостійна робота студентів при цьому передбачає виконання різнопланових компетентнісно зорієнтованих завдань, серед яких написання есе. Згідно поданому Вікіпедією тлумаченню есе: (фр. *essai* – «спроба», «нарис»), це «невеликий за обсягом прозовий твір», визначальними рисами якого «є незначний обсяг, конкретна тема, дана в підкреслено вільному, суб'єктивному її тлумаченні, вільна композиція [4].

Професор Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка Г. Клочек називає есе «розумовим тренінгом високої інтенсивності», формою контролю для перевірки наявності «нестандартного й аналітичного мислення» [5].

У нашій практиці, після прослуховування лекції на тему: «Мета та завдання предмета «Образотворче мистецтво» в початковій школі» студентам пропонується написати есе на тему: «Чи можна вважати образотворче мистецтво другорядною дисципліною?» Наведемо деякі приклади фрагментів студентських есе на вищезазначену тему.

Студентка Міщенко Д. (31 ПО група) написала: «Часто у школах мистецтво вважають другорядним предметом, найдивніше те, що ця думка поширена й серед досвідчених учителів. Згадуючи шкільні роки, я з уроків мистецтва пам'ятаю лише дописування самостійних робіт «із більш важливих предметів... Я вважаю мистецтво одним із найголовніших предметів, воно вчить іншого, яскравого життя, наповненого позитивними емоціями».

Студентка цієї ж, 31 ПО групи, Щербак М. зазначила: «Кожна навчальна дисципліна, звичайно ж, має свої вимоги до розвитку в учнів просторового мислення. Саме на уроках образотворчого мистецтва, зокрема в процесі малювання з натури, учні встановлюють просторові відношення між предметами натюрморту, виявляють пропорційні співвідношення між предметами та їх елементами. В уяві школярі виконують просторові перетворення на уроках креслення та трудового навчання, але виявити просторові відношення в повній мірі вони можуть саме на уроках образотворчого мистецтва. У сучасній школі явно переоцінюється логічне мислення на противагу образному, за яке відповідає права півкуля головного мозку. Права півкуля, до того ж, краще оцінює просторове розміщення деталей та фрагментів, а зоровий образ сприймає не розчленовано, а одразу в усіх подробицях. Для створення образу необхідно вміти проаналізувати, виділити та узагальнити властивості предмету. У цьому діти найчастіше відчувають труднощі. Уроки образотворчого мистецтва, а саме малювання з натури, стають тим базовим ланцюгом в системі освіти, що дозволяє підвищити коефіцієнт

корисної дії навчальної діяльності, тоді як процес навчання приносить задоволення та радість. Отже, образотворче мистецтво не можна вважати другорядним предметом».

Зосереджуючись на значенні мистецтва в процесі формування духовної особистості дитини, студентка 32 ПО групи Дикань Т. так висловила свою думку: «Можливо, з наших учнів у майбутньому не буде жодного професійного художника. Завдання педагога не в цьому. Ми допоможемо дітям опанувати мову мистецтва! Навчимо здатності відчувати гармонію і створювати її своїми руками! Сформуємо творчу особистість, дамо дитині можливість глибше увійти у світ мистецтва! Розвиватимемо творчі здібності, художнє мислення й уяву. Навчимо бачити й дарувати красу! І тоді світ неодмінно стане привабливішим та досконалішим».

Важливою складовою процесу підготовки майбутніх учителів є пробна педагогічна практика в школі. Практика дасть можливість оцінити якість сформованих спеціальних знань і вмій студентів із образотворчого мистецтва та організації образотворчої діяльності молодших школярів. Як зазначає О. Красовська, навчання образотворчого мистецтва майбутніх педагогів має являти собою «неподільний процес освіти, виховання і розвитку: оволодіння знаннями, вміннями навичками і формування художньо-творчих, емоційно-чуттєвих якостей; єдність активних методів навчання і творчої самостійності» [1].

Готуючись до проведення пробних уроків образотворчого мистецтва в школі, майбутні учителі виконують компетентісно зорієнтовані завдання з методичної розробки уроків образотворчого мистецтва для учнів початкових класів.

Гарним прикладом такого завдання може бути методична розробка моделі уроку образотворчого мистецтва в другому класі за темою «Ліплення котика» студентів 41 Ш групи, Бобрус Т. та Кісельової Т.

Роботу над методичною розробкою моделі уроку ліплення з солоного тіста студентки розпочали з визначення мети та обладнання уроку. Далі були визначені матеріали та інструменти для роботи, структурні компоненти уроку, методичне забезпечення до його проведення. Для представлення розробленої моделі уроку на занятті з образотворчого мистецтва з методикою навчання в академії були виконані зразки завдання, створено комп'ютерну презентацію за темою. Організаційний момент «уроку» розпочався з «привітання з учнями»:

– «Продзвенів уже дзвінок –

Починається урок.

Тісто станемо місити,

Сувеніри будемо ліпити».

Наступним етапом «уроку» стала «Мотивація та оголошення теми уроку»:

– «Тісто – чудовий матеріал для творчості, українці здавна ним користуються. Вироби з тіста здавна використовуються як дитячі іграшки. Ці іграшки мають ліпитися дружно, всією сім'єю. Борошно, сіль, вода – доступні, екологічно чисті матеріали. Дітям дуже корисне це заняття, адже воно розвиває фантазію, знімає надлишкову емоційну напругу, вчить посидючості та відповідальності. Розвивається моторика пальчиків, покращується робота всіх органів дитини і самопочуття в цілому. До того ж, солоне тісто несе в собі масу позитивної енергетики».

– «Солоне тісто – пластичне, ніжне, приємне на дотик. Для того, щоб виготовити сувенір, нам потрібно ознайомитися з технологією ліплення з солоного тіста».

Для «Актуалізації опорних знань та вмій» був розроблений кросворд із ключовим словом «котик» – (назвою сувеніру для ліплення). У процесі розв'язування кросворду учні мали пригадати, які інструменти і матеріали їм знадобляться на уроці.

Далі були проголошені «завдання уроку для учнів».

«Вивчення нового матеріалу» розпочалося з розповіді про солоне тісто:

– «Солоне тісто в останні роки стало дуже популярним матеріалом для ліплення. Вироби з тіста – стародавня традиція, але їм знаходиться місце і в сучасному світі, тому що зараз цінується все екологічно чисте і зроблене своїми руками. Тісто – матеріал дуже еластичний, легко набуває форми і вироби з нього досить довговічні. Робота з ним приносить задоволення і

радість. Мистецтво ліплення з солоного тіста називають «Тістопластика». При висушуванні вироби з нього стають міцні і не втрачають форму».

Далі здійснювався показ виробів із солоного тіста з відповідним коментарем – аргументацією переваг ліплення з солоного тіста у порівнянні з пластиліном:

– «Тісто можна заготовити про запас і зберігати в холодильнику кілька днів. Солоне тісто пластичне, не забруднює руки і не тане. Тісто можна зробити кольоровим, додаючи фарби у воду при замішуванні або розфарбувати готові, висушені вироби. Після висихання вироби тверднуть і можуть довго зберігатися».

Далі пропонувалося ознайомити учнів із технологією ліплення з солоного тіста:

– «З тіста ліплять майже також як з пластиліну або з глини. Кульки катають в долоньках або на столі. А ось «ковбаску» роблять тільки на столі. І крім звичних рухів виконують ще й затиски по всій довжині деталі. Покатали, по всій довжині пальцями стиснули, знову покатали і так до тих пір, поки деталь не буде потрібної довжини і товщини. Для того, щоб прикріпити один шматочок тіста до іншого, використовується вода. Для цього пензлик змочуємо у воді та змащуємо ту ділянку, до якої потрібно прикріпити певну деталь».

Після ґрунтовного висвітлення технологічних етапів ліплення були з'ясовані «Правила безпечної роботи під час ліплення з солоного тіста» та закріплені «Загальні правила для учнів». Далі учні ознайомилися з послідовністю ліплення сувеніра «котик». Позитивним стимулом для наступної практичної роботи учнів стала така пропозиція: «замішуючи тісто, думайте про щось приємне, хороше, і тісто вбере в себе добре і ласкаве тепло ваших рук».

Вдалим також можна вважати етап «Узагальнення і систематизація знань, умінь, навичок». У «Підсумках уроку» було передбачено проведення виставки та обговорення творчих робіт учнів:

– «Подивіться, які чудові сувеніри ви виліпили з солоного тіста. Всі робили однакову роботу, ліпили з одного і того ж матеріалу, але коти вийшли різні. Це говорить про те, що всі ми різні зі своїм характером, звичками, особливостями, і кожен з нас у свою роботу вкладає частинку своєї душі. Цим і гарні саморобні сувеніри, зроблені своїми руками».

– «Всі молодці. Дякуємо за роботу. На наступному уроці ми будемо розфарбовувати готові роботи, тому приносимо фарби, пензлі і не забуваємо свої умілі ручки. До побачення».

Висновки. Ми розглянули деякі приклади компетентісно зорієнтованих завдань із дисципліни «Образотворче мистецтво з методикою викладання». Безперечно, що завдання у формі написання есе та методичної розробки уроків образотворчого мистецтва для учнів початкової школи сприяють розвитку професійного мислення, професійної спрямованості фахівця, розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів у різних сферах художньо-творчої діяльності, вчать оптимально використовувати різноманітні техніки зображення й пластичні матеріали.

Усвідомлений вибір цінностей, вироблення нових смислів забезпечують гармонійний розвиток особистості, сприяють формуванню загальної та предметної компетентності майбутніх учителів початкових класів – здатності керуватися набутими художніми знаннями та вміннями у власній самостійній творчій діяльності та готовність використовувати отриманий досвід у виховній роботі з учнями загальноосвітньої школи.

Список використаних джерел

1. Красовська О. О. Образотворче мистецтво з методикою викладання у початковій школі / О. О. Красовська. – Львів: Новий світ – 2012. – 292 с. – (Навчальний посібник.)
2. Мельничук С. Г. Педагогіка (Теорія виховання) / С. Г. Мельничук. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2012. – 288 с. – (Навчальний посібник.)
3. Реалізація компетентісного підходу в освітній практиці початкової школи (методичні рекомендації) / авт.-упор. : С. А. Мельник, О. М. Гезей, Д. В. Ротфорт; за заг. ред. Л. Д. Покроєвої. – Харків: Харківська академія неперервної освіти, 2018. – 204 с.
4. Есе. Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%95%D1%81%D0%B5>
5. Ключек Г. Як написати есе з теорії літератури (Сім питань і сім відповідей) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.cuspu.edu.ua/osobysti-storinky-ta-blohy/klochek/3477-yak-napysaty-ese-z-teorii-literatury-sim-pytan-i-sim-vidpovidei>
6. Нова українська школа [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>